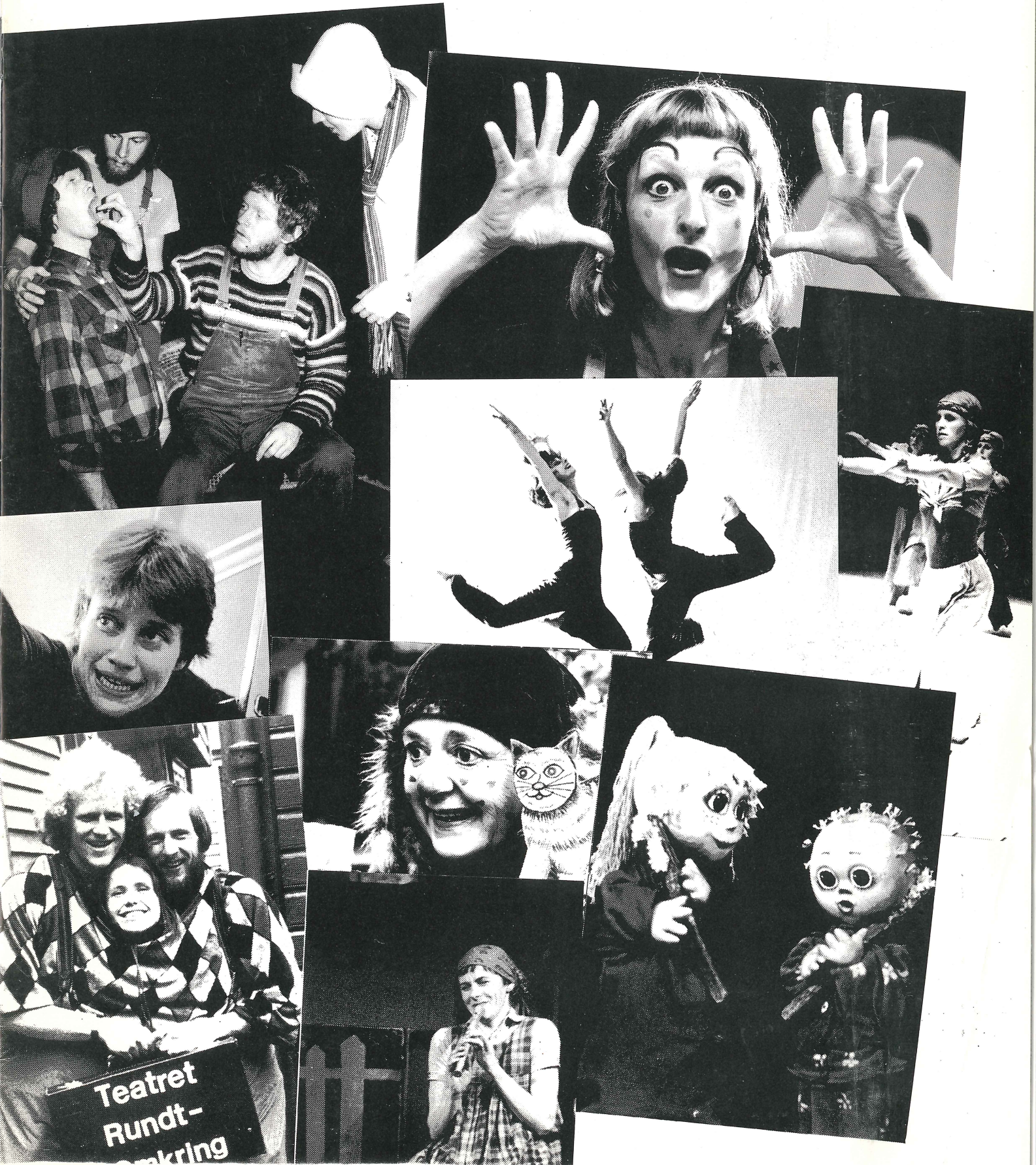

TEATERSENTRUM

Nr. 1—1981

TEATERSENTRUM

Interesseorganisasjon for frie profesjonelle teater- og dansegrupper,
Uranienborg Terrasse 7,
Oslo 3.
Tlf. (02) 60 13 47 (tirsdag — fredag 9 — 14)
Postgiro: 2 30 30 89

Redaksjon: Birgit Christensen,
Karl Hoff, Billy Johansson,
Anne-Lise Wego, Tone Westad,
Helge Winther-Larsen.

TS-katalogen er gratis og kan bestilles ved henvendelse til TS-kontoret.

TEATERSENTRUM

Katalog 81

Frie profesjonelle
teater- og
dansegrupper

TEATERSENTRUM (TS) tar med dette prøvenummeret skrittet ut for å spre en mer jevnlig informasjon om de frie profesjonelle danse- og teatergruppernes virksomhet.

Det har lenge vært et stort behov for å bringe opplysninger om vår særskilte stilling ut til alt folket. Stort sett har TS arbeidet med internsaker, slik at informasjonen utad har blitt hengende etter. Med dette bladet, som vi håper skal kunne komme ut 3 — 4 ganger i året, vil vi forsøke å rette på det.

I dette nummeret har vi intervjuet en del folk som på en eller annen måte står sentralt i det offisielle kulturbildet, om deres syn på frie gruppers virksomhet. Vi håper at disse intervjuene vil få folk til å reagere og komme med sine synspunkter her i bladet. I det hele tatt vil vi at så mange som mulig skriver til oss, skriver innlegg, spør og graver om saker vi kan ta opp osv. Hovedhensikten med et slikt blad er nettopp at det skal fungere som en dialog med dere som leser det.

TS har etter hvert, og særlig gjennom utsendelsen av vår årlige katalog, et relativt stort kontaktnett med bl.a. skoler, teatre, biblioteker, kommuner og fylker. Dette nummeret er trykt i et relativt lavt opplag og sendt gratis til disse. Men vi håper at flere vil være interessert og vil tegne abonnement på bladet. Da vil de få det tilsendt gratis, noe som igjen avhenger av offentlig støtte. Det er dyrt å lage et tidsskrift, men samtidig tror vi det er den beste måten vi kan nå ut til mange på.

Da står det igjen å håpe på positive reaksjoner på at vi nå kaster oss ut i tidsskriftsvrimmelen og at vi blir lest med nysgjerrighet, forbannelse og glede.

Red.

MEDLEMSGRUPPER I TEATERSENTRUM

Collage, Oslo
Dansekompaniet Kantarellen, Oslo
Filiokus Teatret, Oslo
Grenland Friteater, Porsgrunn
Høvik Ballett, Oslo
Musidra, Oslo
Perleporten Teatergruppe, Oslo
Saltkompagniet, Oslo
Tartarteatret, Bergen
Teatret Rundt-Omkring, Bergen
Tramteatret, Oslo
Vibeke Helgesens Dukketeater, Bærum

Assosierte medlemmer:

Abrakadabra Teatret, Kristiansand
Petrusjka Teater, Trondheim
Piratteatret, Oslo
Tippetue Teatret, Bergen

La 80-åra komme det er de vi kan gjøre noe med!

Hvordan vil de offentlige kulturbudsjetter se ut i 1982, 83, 84... ? Vil det skjæres ytterligere ned på midler til kulturelle formål? Torshovteatret trues stadig med nedleggelse, men det vurderes aldri om Konserthuset bør rives?

Frie teater- og dansegrupper stiller ikke i noen særklasse — det er mange skapende og utøvende kunstnere som ikke får betalt for sitt arbeid. Vil vi få det i årene som kommer?

Et av Teatersentrums viktigste arbeidsfelt siden starten i 77 har vært og er å få etablert faste økonomiske støtteordninger til frie, profesjonelle grupper som er med-

lemmer av Teatersentrum. Fullverdige medlemmer av Teatersentrum har enten relevant yrkesutdanning innenfor dans eller teater eller utdanning i en fri gruppe, det vil si: Minst 3 års kontinuerlig praksis i en gruppe og minst 2 oppførte produksjoner. Kjenner man litt til arbeidet i en fri gruppe vet man at denne praksisen er allsidig — skuespillertrening, stemmebruk, fysisk trening, publikumsarbeid, administrasjon, utarbeiding av manus osv. Vi har i Teatersentrum lagt vekt på å skille mellom begrepene amatør og profesjonell. Det gjelder både å skille mellom det å ha en hobby eller et yrke og det å ha en utdanning eller ikke.

Teatersentrum arbeider for at det blir avsatt egne midler til frie grupper, at frie grupper kommer inn som egen post på statsbudsjettet. Storting og departement må ta konsekvensen av frie sceniske grupper oppsøkende arbeid gjennom år. De eldste gruppene i TS er over 10 år gamle, mange er 5—6 år. Frie grupper har på mange måter gjort et nybrottsar-

beid når det gjelder spredning av teater og dans over hele landet. Det blir danset for mennesker som aldri har sett levende dans. Det blir danset for mennesker man ikke trodde forsto dans, f.eks. barn. Det blir spilt teater på steder og scener der Riksteatret i mange år har reist forbi fordi scenene er for små eller ikke gode nok. Det blir spilt teater på steder der aldri Riksteatret har vært. De kommunale kulturstyrene setter pris på frie gruppers oppsøkende virksomhet, det vet vi, vi blir alltid invitert tilbake — men hoveddelen av den økonomiske siden må være statens ansvar. Kommunene har for det første svært begrensede kulturmidler som skal dekke alt, teater og idrett... For det andre er det her snakk om *demokrati*, alle i landet skal ha rett til å oppleve levende teater, dans, musikk og annen kunst og det er statens ansvar, sammen med kommunale og fylkeskommunale kulturstyrene. At det etterhvert blir en lik fordeling av kulturelle goder utover landet.

Fra «Blått 78», Høvik Ballett. Foto: Hams Stengle.

Det er ikke snakk om *konkurrans* mellom Riksteatret, regionteater, de faste scenene, frie grupper, amatørteatre osv. Behovet for dans og teater er stort og vil stadig bli større, blant annet fordi stadig nye publikumsgrupper kommer til. Med regionteatrene og de frie gruppene har vi fått et teater som snakker direkte til, og på vegne av, mange som for noen år siden bare ville ha ledd hvis det hadde blitt foreslått en teaterkveld.

Myndighetene burde ta en nærmere titt på de frie gruppenes arbeid og se *positivt* på det: «Herregud, her ligger jo alt til rette, de holder på, de spiller, de reiser, de administrerer seg selv! Det er ikke snakk om noen tiårsplan, det er ikke snakk om å opprette noe som helst, det er snakk om å støtte noe som allerede ER og som FUNGERER!» At de ikke griper sjansen!

Frie grupper trenger først og fremst økonomisk støtte til *produksjon* av teaterstykker. Midler som skal gå til å dekke alle utgifter i forbindelse med oppsettingen av et teaterstykke, lønninger, forfatterhonorar, instruktørhonorar, koreograf, scenograf, materialer til scenografi, kostymer. Trykking av plakater, program, PR-materiell osv. Norsk Kulturråd har i flere år bevilget frie grupper tilskudd til produksjon, i fjor mellom 30 og 40 000 pr. gruppe. Disse tilskuddene har vært til hjelp for gruppene, men ikke tilfredsstillende. For det første er det altfor lite penger. For det andre har Norsk Kulturråd ingen pålegg eller retningslinjer som sier at

det skal støtte frie grupper. Norsk Kulturråd sier selv at det venter på en avklaring i Kirke- og undervisningsdepartementet (KUD), at KUD skal ta over det økonomiske ansvaret. Frie grupper setter i gang med nye produksjoner uten å vite om produksjonene vil få økonomisk tilskudd. Dette faktum skaper selvfølgelig en utrygghet.

Når en forestilling er klar skal den spilles. De fleste gruppene driver utstrakt turnévirksomhet. Hvis en turné ikke skal gå med underskudd, er det nødvendig med *turnéstøtte*. Fylke, kommune og lokal arrangør betaler en del, publikum en del, og resten? Den bør staten betale. Noen forestillinger krever mer tilskudd enn andre. Det sier seg selv at man ikke kan be et barn betale 30–40 kroner for å se teater. Like lite som man kan be en voksen betale over 200 kroner for å se Nationaltheatret.

Når det gjelder turnéstøtte er vi kommet et stykke på veien. Det ser litt lysere ut for neste år enn det har gjort tidligere. For 1980 fikk Frie dansegrupper bevilget 500 000 til turné. Frie teatergrupper fikk fra KUD beskjed om at det var mulig å søke Riksteatret om turnéstøtte, og søknader ble sendt. Men det viste seg at det ikke var noen penger til det, så...

For 1981 er det foreslått en turnéstøtte til dansegrupper på 700 000 og til teatergrupper på 500 000 og til turneer i Nord-Norge på 700 000. Riksteatret skal fordele pengene, men i fordelingsutvalget skal det også sitte representanter for Skue-

spillerforbundet, Ballettforbundet og Teatersentrum.

Den foreslåtte turnéstøtten vil være til stor hjelp.

Ved siden av produksjonsstøtten fra Norsk Kulturråd har gruppene fått tilskudd fra kommuner og fylker. Her er det en ulik praksis fra fylke til fylke og fra kommune til kommune. Felles for alle kommunene er at kulturbudsjettene deres er små.

Stort sett har det vært slik at fylkeskommuner og kommunale kulturstyrer gir *spillestøtte* eller de *kjøper* forestillinger og arrangerer dem. Eller gir tilskudd til en lokal arrangør, eller garanterer for et evt. underskudd. Fordelingen mellom fylkeskommune og kommune kan f.eks. være at fylkeskommunen dekker 25% av det beløpet gruppa skal ha og kommunen resten. Kulturstyret i kommunen må da også betale utgifter til lokaler og annonser, men får billettinntektene.

Som sagt vil det her variere. Noen kommuner er fattigere enn andre, men behovet for teater og dans kan kanskje likevel være større enn andre steder, og her må staten komme inn.

Det er viktig at dialogen mellom frie grupper og kommunale instanser blir bedre. Det finnes frie grupper i Oslo, Bærum, Bergen, Kristiansand, Porsgrunn og Trondheim. I Oslo, for å nevne det som eksempel, er vi godt i gang. TS har i samarbeid med Kulturrådsmannen utarbeidet en prøve-støtteordning for frie grupper som bor og arbeider i Oslo kommune. Støtten er spillestøtte. I dette tilfellet betyr det at vi forplikter oss til å spille et visst antall åpne forestillinger i Oslo. Det er satt av en sum øremerket medlemsgrupper i TS, alle får et likt grunn-tilskudd og i tillegg et tilskudd regnet pr. hode i gruppa, slik at tilskuddet vil variere litt etter hvor stor gruppa er. Alle søknadene går samlet til kulturrådsmannen via TS, og det vil være én søknadsfrist i året. Denne ordningen vil sikkert lette arbeidet både for gruppene og for Kulturrådsmannen.

TS utarbeider for tiden felles prissatser for medlemsgruppene. Det er viktig at gruppene har en minstepris, en pris for en forestilling som man ved vanlig salg ikke kan gå under. Ved felles prissatser kan arrangører lettere få en forståelse av hvordan en pris regnes ut, og det blir vanskeligere å «prute».

Teatersentrum har fått tilskudd til drift og utgivelse av en salgskatalog 4 år på rad fra Kirke- og undervisningsdepartementet. I fjor fikk TS 90000 til drift. TS har en sekretær i halv stilling, et lite kontor som er åpent tirsdag–fredag, 9–14.

Den årlige salgs- og presentasjonskatalogen blir i år trykt i 7000 eks. og blir distribuert over hele landet – til kulturstyrer, skoler, biblioteker, sykehus, fengsler osv.

Til slutt: Nok en bønn om penger. Vi håper at vi i 1981 kan få økt tilskudd slik at sekretæren i TS kan ansettes på heltid. Arbeidet hopper seg opp. Og husk: *Det er et godt tegn. Frie grupper lever og puster fritt!*

Fra «Forvandlingens lover», Saltkompagniet. Foto: Agnethe Weisser.

Abrakadabra Teatret om Abrakadabra Teatret

Abrakadabra — det gamle trylleordet igjen? Nei, denne gang Abrakadabra Teatret fra Kristiansand, eller bare Abra som vi pleier å si. Bjørn og Trond hadde jobbet sammen i flere år med barneviser, og i mai -79 laget de en forestilling for barn på Kristiansand Teater. Dette var veldig gøy og vi fikk fin respons — derfor ble Abra startet. Hvorfor Abrakadabra-navnet? Vi har ingen kaniner, heller ikke sluker vi sverd eller sager over «damer», men trylling for og med barn har alltid vært med i forestillingene.

Ja, for det er barn i alderen 5-10 år vi hittil har henvendt oss til. Denne aldersgruppa har de fleste steder få eller ingen tilbud, og det prøver vi å rette på.

Abrakadabra Teatret har laget tre stykker: «Hemmeligheten», «God Natt, Hjalmar» og «Festspill». Vi gjør bruk av en god del musikk og sang, har med gitar, mandolin og bongotrommer pluss rytmeinstrumenter, to hånddukker har vært med — moldvarpen Morten fra Mongstad og gåsa Hjalmar fra Lademoen. Vi tryller, og i et av stykkene har vi brukt sort teater.

Vi har jobbet sammen om stykkene og de blir egentlig aldri ferdige, nye ting dukker opp — improviseres fram, og ingen av forestillingene blir like. Vi har endel «topper» vi skal innom, men hvordan vi kommer dit blir forskjellig fra gang til gang. Ungene er med å skape en situasjon, og vi prøver å ta det på alvor: når vi spør ungene om noe, må vi forholde oss til det svaret vi får. Forestillingenes lengde har variert etter ungenes reaksjoner fra 50 til 80 minutter.

Vi prøver alltid å spille/være oss selv — Arne, Bjørn, Gunnar og Trond. Kanskje litt dummere enn vi vanligvis er (hvis det er mulig). Forestillingen begynner gjerne alt når ungene kommer. Vi har solgt billetter — brukt knapper, STORE knapper til barna og små til de voksne (det har hendt det har vært knapt med billettene). Vi prater med ungene på forhånd og har vi lagt merke til noen «bråkmakere» har vi prøvd å snakke med disse og gitt dem spesielle oppgaver. Dette har fungert veldig fint og vært veldig gøy. Men samtidig synes vi det er krevende og slitsomt fordi: en må være så konsentrert på ungenes reaksjoner, samtidig oppmerksom i spillet mellom oss fire og alle nye ting, improvisasjoner skal passes inn. Vi «drar ungene opp» og vi roer dem ned. Ungene har vært veldig med. Men de forventer at teater for barn er noe annet (som barne-TV?), ofte det samme som dukketeater. Flere ganger er det noen som har spurt midt under forestillingen: «når skal dere begynne å spille teater?»

Vi tror at en slik form krever at en har en del kjennskap til og erfaring med barn. Vi synes vi har en fin samlet bakgrunn her — to av oss er førskolelærere med videreutdanning i drama/musikk og to er drama- lærere. Denne formen er blitt Abrakadabra Teatret.

Vi har som nevnt henvendt oss til barn. Utgangspunktet vårt er Kristiansand, men vi har reist mye rundt i Agder- fylkene. Det er en del av vår målsetting å spille på småsteder som ellers ikke blir tilgode sett i barnekultur-sammenheng. Dessuten er vi Sørlandets eneste frie gruppe og det er klart at det er et enormt behov. Vi har spilt mest i gym.saler, skoler og bibliotek — på flatt gulv og med et veldig enkelt sceneoppsett.

Vi har vært så heldige å ha fått et veldig godt samarbeid med Folkeakademierne og de har støttet oss hele tiden, lokalt og på fylkesplan, både arrangementsmessig og økonomisk. Agder-fylkene har også gitt turné-støtte, og etter hvert har vi også blitt støttet av Kristiansand kommune.

I januar -80 ble vi medlem av TS og vi synes det er fint å ha en organisasjon å fungere i. Samtidig må vi jo si at vi enkelte ganger føler oss som «gutta fra provinsen», litt utenfor.

Økonomisk har det ikke vært lett å arbeide som fri gruppe — det er ikke bare å

forlange en pris — alle har familie og alle må ha jobb ved siden av. Men etter hvert som vi har blitt litt kjent rundt på Sørlandet og folk har likt det vi har gjort, er det blitt lettere. Og det er jo gledelig å møte forståelse for at kultur for barn også må koste noe, og at det virkelig er noe som heter kultur for barn.

Vi har ikke sittet med hendene i fanget. Vi har stadig oppsøkt mennesker, skrevet brev og søknader, telefonert — vi har stått på for å markedsføre oss. Her kan kanskje TS komme sterkere inn med å hjelpe nye grupper igang, være med på å spre informasjon, samtidig som gruppene selv må sørge for at TS får det materialet organisasjonen trenger.

Slik som situasjonen er i dag er det et veldig langt og for oss usikkert skritt å skulle (over)leve gjennom Abrakadabra. Veien en må gå tror vi er å spre seg på flere områder. Oppgavene kan fordeles. Vi har holdt kurs i dukketeater og masker, jobbet for lokalradioen, to av oss har vært med i månedrevyen i TV, planer om Abra-film (hadde en prøve med Mortenmoldvarpen på sopptur, der han ble forgiftet), filmer som kan lånes ut og brukes i kombinasjon med teater, skoletilbud (forestilling + pluss kurs). Vi vil også prøve å spille utenfor Sørlandet, f.eks. lengre turneer, og på festivaler. Vi kan også med tiden tenke oss å nå andre aldersgrupper. For NRK Sørlandet har vi laget en serie for ungdom, men foreløpig har det mest vært for de fra 5-10 år. Abra er i gang! — ingen tvil om det.

Abrakadabra Teatret består av Arne Bang Jensen, Bjørn Fredheim, Gunnar Horn og Trond Magnum. Vi kan kontaktes i Skippergt. 113, 4600 Kristiansand eller telefon 042/26 361.

Abrakadabra Teatret

Fra «Festspill», Abrakadabra Teatret

Mellom 12. og 17. november i fjor hadde to frie grupper — Saltkompagniet og Grenland Friteater — samlet 130 mennesker til et stort internasjonalt seminar om skuespillerkunst. Noe liknende har aldri før vært arrangert her i landet.

Fra Kina, Japan, India og Indonesia kom fire ensembler bestående av skuespillere, dansere og musikere, alle pedagoger ved International School of Theatre Anthropology (ISTA). Fra Norge deltok til sammen over 90 personer. Det var først og fremst skuespillere og dansere fra frie grupper som Abrikadabra-teatret, Collage, Høvik Ballett, Perleporten, Rosenkildeteatret og Tartarteatret, foruten Saltkompagniet og Grenland Friteater. Det deltok også en rekke amatørteaterfolk, dramapedagoger, sosialantropologer, representanter fra norske døveteatre, teatervitenskapsfolk, journalister osv. Kun institusjonsteaterfolkene holdt seg borte.

Seminaret i Porsgrunn ble arrangert med støtte fra Porsgrunn kommune, Telemark fylke, Norsk kulturråd, Kirke- og undervisningsdepartementet, Utenriksdepartementet og The Japan Foundation.

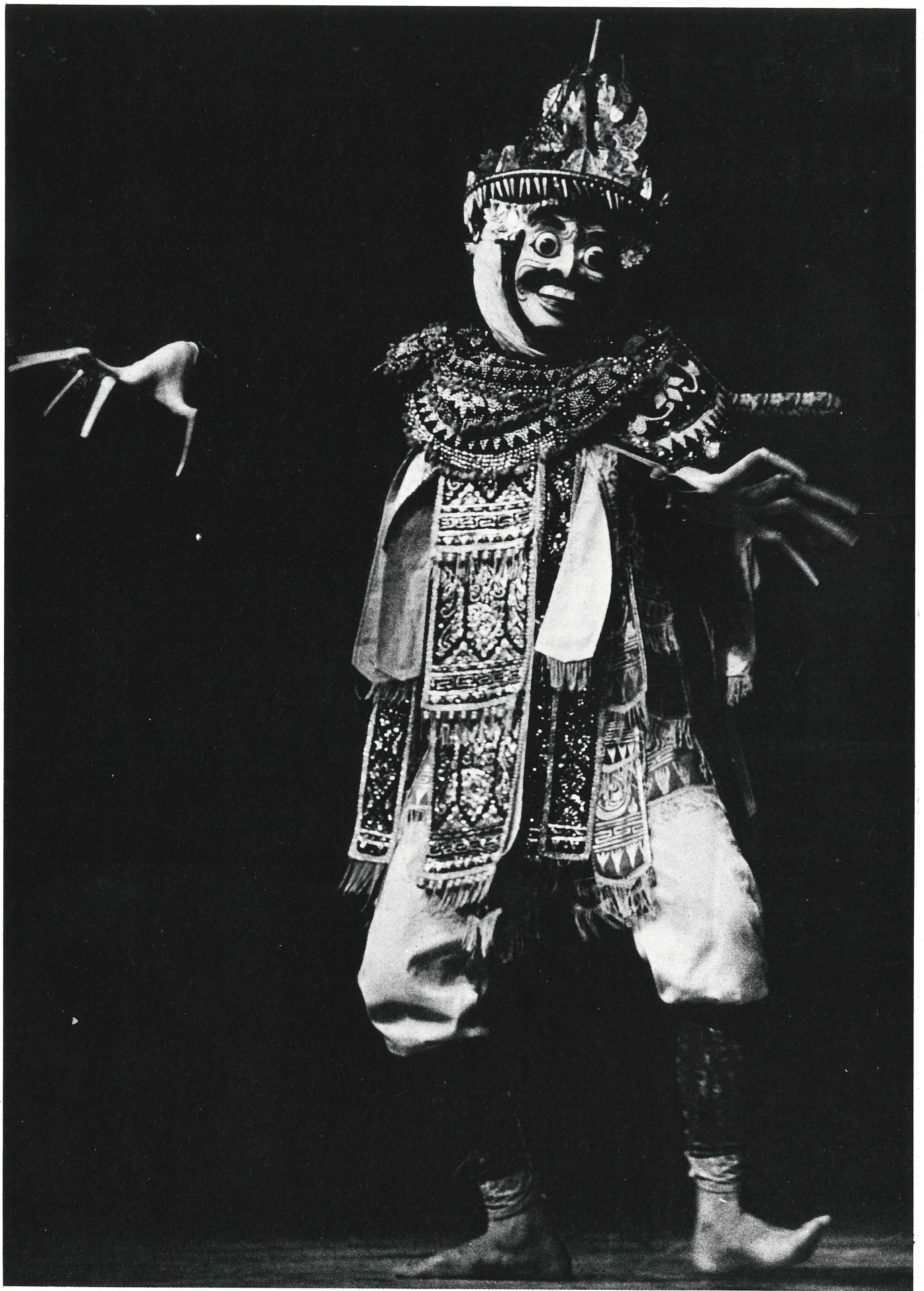
Seminaret ble ledet av Eugenio Barba, regissøren ved Odin Teatret og grunnleggeren av International School of Theatre Anthropology. ISTA er både en institusjon for forskning innenfor skuespillerkunstens område, og en skole for regissører og skuespillere fra gruppeteatre fra land over hele verden. Det første praktiske kurs innenfor ISTA ble avholdt i Bonn i oktober i fjor. Der var også to representanter for de norske frie gruppene med. Neste høst samles skolen igjen i to og en halv måned — denne gang i Italia.

*Porsgrunn, jan. 1981
Tor Arne Ursin*

Internasjonalt seminar om skuespillerkunst i Porsgrunn

Fotos: Jørn Sten

Hvordan vurderer du...?

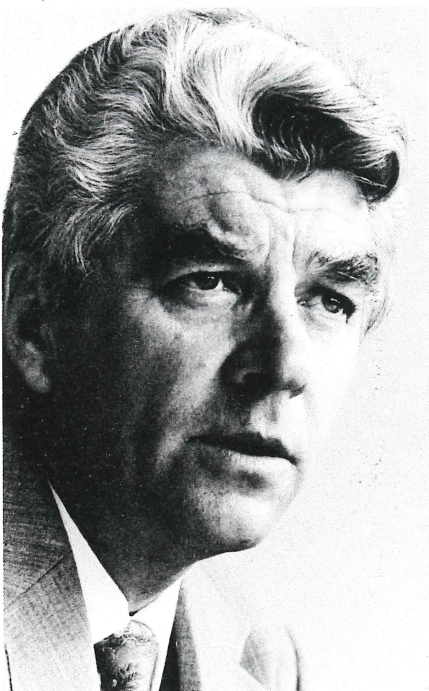

Foto: NTB

— *Kulturrådmann i Oslo kommuner du de frie profesjonelle danse- og teatergruppene vi har i Norge i dag?*

— De frie gruppene har forskjellige utgangspunkt. For noen grupper har vel det politiske vært viktigere enn teaterkunsten. Grupper, i utlandet i hvert fall, er blitt dannet fordi skuespillere har hatt vanskelig for å få engasjement ved faste teatre. Alle disse menneskene har vært villige til å ha en dårlig levestandard, for å få tilfredsstilt sin lyst til å spille teater. Man har nok hatt mer politisk teater innenfor frigruppebevegelsen i Sverige enn i Norge, men jeg tror at det politiske element er blitt svakere både i Sverige og Norge — selv om det fortsatt finnes grupper som er opptatt av det politiske budskap. Hvis man fant ut at det var en ren politisk propaganda uten kunstnerisk verdi en gruppe drev med, så ville man kunne spørre: Skal det offentlige delta i å finansiere dette? Mitt svar ville da være nei. *«vem skal bestemme om det er «politisk propaganda» eller «teaterkunst»?*

— De utvalg som eventuelt skulle bestemme det, kunne etter min mening ikke først og fremst være sammensatt av representanter for stat og kommune, men bl.a. av representanter for skuespillernes organisasjoner — og andre med kjennskap til teater.

— *Hvordan ser du på fremtiden til de frie gruppene?*

— Hvorvidt gruppene vil eksistere i lengre tid avhenger av om gruppens medlemmer vil være interessert i å danse ballett og spille teater i den form og under de forhold vi har i dag, og om samfunnet er interessert i å gjøre noe for at det kan bli mulig å drive denne virksomheten videre. Det *kan* komme en situasjon hvor folk ikke er interessert i den typen nøy-somme forestillinger som frie grupper reiser rundt med. Dette avhenger av de forskjellige aldersgruppers smak og ønsker. Frie grupper har ved sine forestillinger ofte invitert til diskusjon av samfunnsproblemer. Dette er en interessant måte å få igang en diskusjon på — ikke minst blant unge mennesker.

— *Hvordan skal gruppens økonomi bli bedre?*

— De må bli så gode at publikum vil ha dem. Så gode at de som bevilger penger vil ha dem. Tiden har jobbet for de frie gruppene. De støtteordninger som kommer på statlig hold vil kunne hjelpe til å sikre deres fremtid.

Jeg tror at gruppene vil fortsette å eksistere hvis de selv vil.

— *Henny Mürer, rektor ved Statens Ballettskole, hvordan vurderer du de frie profesjonelle danse- og teatergruppene vi har i Norge i dag?*

— Jeg anser dem som helt uunnværlige i kulturbildet. I 68 deltok jeg på en kongress for dans og ballett i Brussel, hvor situasjonen for frie ballettgrupper også ble diskutert. Konklusjonen var klar; frie dansegrupper måtte gis eksistensmuligheter ved siden av de fast støttede statlige ensembler. Dette er en tanke som jeg fortsatt støtter fordi det alltid vil være grobunn for talenter i frie grupper, og fordi det alltid vil komme stimulerende impulser ut av de tiltakene som disse gruppene representerer.

— *Hvordan tenker du deg at frie grupper bør støttes av det offentlige?*

— Når det gjelder støtte til frie grupper må man være klar over at disse kan ha variable forhold. De dannes og oppløses ut fra ulike situasjoner og intensjoner. Derfor synes jeg det vil være urealistisk å tro at myndighetene vil opprette faste arbeidsplasser i tradisjonell forstand i frie grupper. Jeg mener likefullt at det er våre kulturmyndigheters oppgave å utarbeide retningslinjer for støtte til gruppene, slik at disse ved å søke en gang i året gis mulighet til å overleve — slik som tilfellet er i Sverige. De grupper som skal tildeles støtte må gjennom sin virksomhet ha bevist at de har livets rett.

— *Det er det jo grupper som har bevist at de har, men likevel lar støtten vente på seg. Hva synes du man skal gjøre?*

— Ja, krybben ER for trang. Dessverre. Det er ingen tvil om at det bevilges altfor lite til kulturarbeid generelt i Norge i dag. Den kulturpolitikk som føres avspeiler vårt samfunn for øvrig. En tragisk utvikling er den som fører til at vi som arbeider med dans og teater ender opp med å slåss oss imellom. Denne utviklingen vil kulturmyndighetene måtte bære sin del av ansvaret for. Vi som arbeider med kunst og kultur i Norge i dag må finne nye og forskjellige måter å samarbeide på i vår streben for et rikere kulturliv.

Foto: NTB

Foto: NTB

— Ekspedisjonssjef i Kirke- og undervisningsdepartementet, *Johs. Aanderaa*, hvordan vurderer du de frie profesjonelle teater- og dansegruppene vi har i Norge i dag?

— Frie grupper kan spille en svært stor rolle på mange måter. De representerer fornying og økt aktivitet, og de når andre enn de teatret ellers når.

— Vi har i dag enkelte statlige støtteordninger til frie grupper, men vi er de første til å innrømme at vi ikke har kommet fram til tilfredsstillende støtteordninger for gruppene. Dette har blitt utredet av et utvalg under NKR, og departementet vil ta stilling til dette spørsmålet i en kulturmelding som legges fram tidlig i 81. Ved siden av de budsjettmessige problemer som en alltid har, og ikke minst i disse økonomiske krisetider, er det særlig to spørsmål som bør drøftes nærmere.

Det første gjelder en avklaring av hvilke grupper som kan regnes for profesjonelle og hvilke som er amatører. Dette er ikke blitt vurdert på en tilfredsstillende måte av det utvalget NKR hadde nedsatt. Jeg går ut fra at det vil være mulig å avklare dette på en tilfredsstillende måte.

Det andre spørsmålet er svært vanskelig: Hvor lenge skal en gruppe kunne få offentlig støtte? Noe brutalt har jeg tidligere sagt at vi ikke bare trenger en tenkning om hvordan vi skal gi støtte til frie grupper — men også om hvordan vi senere skal kunne ta livet av dem. Den brutale realitet her er at det ville være vanskelig å godta støtteordninger som in-

nebærer at vi oppretter nye institusjons-teatre, bare styrt på en annen måte enn de etablerte institusjonsteatre.

— Det vil ikke være enkelt å gi et tilfredsstillende svar på dette spørsmålet, men det er sannsynlig at gruppene må undergis en kontinuerlig kvalitetsvurdering. Og at ingen gruppe får noen forsikring om at tilskuddet vil kunne fortsette, selv om gruppa kunstnerisk er på samme nivå som før. Det avgjørende vil være om det i mellomtiden har oppstått nye grupper som er enda bedre — og mer nyskapende.

Dette kan virke hardt og umenneskelig for dem som jobber i gruppene, men vi er interessert i å diskutere disse spørsmålene sammen med Teatersentrum og gruppene. Fordi norsk teaterliv har behov for det nyskapende element som de frie gruppene utgjør.

— *Guðrun Waadeland*, som sjef for Riksteatret, hvordan vurderer du de frie profesjonelle danse- og teatergruppene vi har i Norge i dag?

— Teatret må alltid bestrebe seg på å fungere i det samfunnet vi lever, og jeg ser det som svært viktig å gi vårt samfunn den stimulans som ligger i de frie gruppene uttrykksmuligheter. Det de skaper vil være noe annet enn det som er mulig innenfor de bundne, faste teatrene. Disse er på mange måter blitt som store bedrifter, hvor det alltid er mange hensyn å ta. Langtidsplanlegging gjør f.eks. at man ikke kan lage den forestil-

ling man måtte ønske i øyeblikket — fordi avtaler er inngått osv. Man kan heller ikke lage en forestilling på den måten man ønsker — alltid.

Vi som arbeider innenfor det profesjonelle etablerte teater har ønsket at det skulle oppstå frie grupper innenfor teaterlivet her i Norge. Tilsvarende det som skjedde i Sverige i slutten av 60-årene. Noe av forklaringen på forskjellen i fremveksten av frie grupper her og i Sverige ligger i at det er flere sceneskoler der enn her, og dermed flere utdannede skuespillere enn det var behov for ved de faste teatrene. For svenskene var gruppeinspirasjonen fra Amerika også viktig. Som et resultat av demokratiseringen i samfunnet på denne tiden oppsto det også frie grupper i tilknytning til universitetene. Noen av de frie gruppene i Sverige levde og arbeidet i kollektiver.

Vi som arbeider innenfor det profesjonelle, etablerte teater her i Norge har anklaget oss selv for at vi har vært litt for bedagelige, og ikke har villet ta det presset det er å kaste seg ut i arbeidet med å starte frie grupper. Men nå er vi endelig kommet dithen at vi har fått endel frie grupper her i landet. Og det er spennende. Spørsmålet blir da hvordan man skal kunne finne økonomiske midler til å holde denne delen av kulturlivet i gang og i live. Det er viktig at gruppene gis eksistensmuligheter både for publikums del og for scenekunsten generelt.

For — hva er kunst? Det er et vanskelig spørsmål. Men en av forutsetningene for kunsten er frihet. Denne friheten er en del av de frie gruppene natur. Spørsmålet blir hvordan man skal sikre og bevare denne friheten, slik at det som burde være teatrets sosiale vesen — mangfoldigheten — kommer publikum og scenekunsten til gode. De frie gruppene vil kunne finne nye veier for vår scenekunst.

Foto: NTB

Foto: NTB

Carsten E. Munch: Kulturmidler kan ikke budsjetteres på samme måte som vann og kloakk

Bærum kommune, Oslos nærmeste nabo, kan og bør trekkes fram som eksempel på hvordan støtte og hvordan ha et aktivt forhold til de frie gruppene.

Mens mange andre kommuner kaster et blikk på prisforholdene og gir et blankt avslag, er Bærum en aktiv kjøper av gruppene forestillinger. I tillegg har kommunen bl.a. samarbeidet med teatergruppa *Musidra* om et stykke omkring innvanderproblematikken, «*Hjemmebarn og fremmedbarn*», vært med å arrangere en festival for de frie dansegruppene og flere år på rad arrangert dukke-teaterfestival, for både profesjonelle og amatører. Litt på siden av dette, men verdt å nevne i sammenhengen, er Bærum kinematografer den eneste kinoen i landet som produserer film sjøll!

Skyldes alt dette enorm rikdom i Bærum, eller kan det tenkes at det er resultat av en bevisst kulturpolitikk?

Vi inviterte kino- og kultursjef Carsten Munch ut på en kopp kaffe på Theaterkaféen i Oslo for å finne ut av dette. Det

vil si: Det var han som foreslo Theaterkaféen, og vi sa ja. Nationalteatret er jo så pent å se på, nyoppusset som det er. Vel inne og på plass med ovennevnte utsikt, konfronterer vi ham med Bærumss velvilje overfor de frie gruppene.

— Nåja, vil føler kanskje ikke at vi har gjort så mye. For det første har vi *ikke* ubegrensede midler. For det andre er vi heller ikke sikre på hva vi kan og bør gjøre. Skal vi ta det fulle og hele økonomiske ansvaret for én gruppe, adoptere den? Skal vi hjelpe den til å bli en institusjon, eller ligger det ikke en annen idé bak betegnelsen «fri gruppe»? Dessuten kan det virke diskriminerende overfor andre grupper igjen... Kanskje er det beste å fordele de midlene vi har på forskjellige måter mellom flere grupper? Da blir det riktignok ikke så mye på hver, men vil kanskje dekke vedkommende gruppes umiddelbare behov. De frie gruppene er utsatt, og vi føler et ansvar for dem, men ser det samtidig som viktig å ikke bringe systemet i gruppene ut av balanse ved å institusjonalisere dem.

— Men kommer ikke det an på hvilke betingelser støtten blir gitt på?

— Det er kanskje ikke så stor fare å binde de frie gruppene ved å gi dem fast støtte. Jeg er enig i at det nødvendigvis ikke *må* bli sånn. Ta f.eks. Henie-Onstad Sentret på Høvikodden. Vår støtte til sentret skal ikke influere på driften av stedet som er en fri institusjon. Høvikodden ville hatt null verdi som kommunal diktert institusjon. Når man gir støtte til et kulturtiltak er det meget viktig å vite at man ikke kan diktere hva man vil ha som resultat! Om f.eks. kvaliteten ikke lever opp til forventningene ved et eksperiment, kan man ikke trekke tilbake støtten eller bevilgninger av den grunn. De frie gruppene eksperimenterer jo en hel del, og resultatet kan ikke alltid bli helt topp. Hvor ellers i samfunnet forlanger man at resultatet *alltid* skal være det beste? Man kan bare ikke regne med å skulle kunne kjøpe seg til kvalitet!

Det er selvfølgelig ingenting i veien med kvalitet, men det er samtidig uhyre viktig å eksperimentere, ha mulighetene til det, finne nye former og gi støtte til disse tiltakene.

— Apropos kvalitet — hvordan vurderer du de frie gruppene og deres forestillinger?

— Jeg er redd for en ensidig kvalitetsvurdering fordi så mange forskjellige former og retninger er representert. Men samtidig savner jeg noen ganger grunnutdannelsen hos teatergruppene. Av og til har jeg følelsen av at en gruppes særpreg ikke er bevisst valgt, men heller en følge av manglende valgmuligheter, dvs. manglende grunnutdanning.

Spørsmålet om kvaliteten i de frie gruppene forestillinger vil nok melde seg sterkere framover. Det som redder mange av gruppene i dag er kanskje publikumsopplutningen. For når man vurderer den enkelte gruppes kvalitet, så spriker den oftere enn f.eks. Nationalteatrets forestillinger.

På den annen side representerer gruppe en utfordring til de etablerte institusjonsteatrene, og dette ser jeg på som svært viktig å stimulere. De har uten tvil hatt innflytelse på disse teatrene valg av former og repertoar.

Det var en periode på 50-tallet hvor en hadde inntrykk av at institusjonsteatrene hadde gått helt i stå. Så kom Fjernsynsteatret i midten av 60-årene med en helt ny repertoarpolitikk. Amfiscenen på Nationalteatret dukket opp som resultat av nye teaterpolitiske idéer — og ikke bare med ønske om å kunne spille samtidig på to steder (noe man hadde prøvd før, uten sælig hell). I kjølvannet fulgte det oppsøkende teatret, regionteatrene og de frie gruppene. Så har disse påvirket institusjonsteatrene igjen.

— Litt tilbake til Bærum kommune. Dere hadde et samarbeidsprosjekt med *Musidra* om innvandrerne sin situasjon. Hvordan kom dette i stand?

— I forbindelse med dukketeaterfestivalene hadde vi hatt en del med *Musidra* å gjøre. Hvem som fikk idéen til dette spesielle samarbeidet vet jeg ikke, men vi

kan vel si at kontakten mellom Musidra og oss fødte prosjektet. Utgangspunktet fra vår side var «Hva kan vi gjøre for innvandrerne?» og ikke så mye «Hva kan vi gjøre for en fri gruppe?». Men jeg må få understreke at det hele fungerte over all forventning, og resultatet ble veldig bra. Samtidig med forestillingen lagde vi en film med det samme temaet, som også ble vist rundt i kommunen.

— *Vi liker denne måten å bruke de frie gruppene på. Kunne du tenke deg flere tilsvarende prosjekter i framtida?*

— Ja, men vi er noe famlende. Vi vil helst ha konkrete forslag fra gruppene, ideer til prosjekter, støtteordninger etc.

— *Så Bærum kommune svømmer over av penger til kulturformål?*

— Vi har noen penger, men kan ikke støtte hva som helst. Vi kan ikke tære på kapitalfondet, og merker først nå det som andre kommuner har slitt med i en del år.

Det viktigste er likevel at man ikke kan

budsjettere med kulturmidler på samme måte som til vann og kloakk. En del av våre kulturmidler er ikke disponert når klokkene ringer på nyttårsaften. Nettopp dette gir kommunen frihet og muligheter til å støtte og fange opp nye idéer og prosjekter som dukker opp i løpet av året. Dette er et prinsipp jeg stadig har hevdet overfor andre kultursjefer også.

— *Hvordan er samarbeidet med staten og andre myndigheter i dette bildet?*

— Det statlige kulturtilskuddet til Bærum er jo minimalt. Kommunens budsjett til idrett, ungdom og kultur er på mellom 50 og 60 millioner kroner, mens statstilskuddet er på ca. kr. 100 000,—. En fjert.

Vi er jo på mange måter en del av en region. Kanskje mange av de tingene vi støtter burde ha vært et fylkeskommunalt ansvar fordi vi mener det kommer hele fylket til gode, men dette er innfløkt. Det pågår stadig en diskusjon mellom kom-

mune, fylke og stat om hvem som har ansvaret for og som skal bevilge til forskjellige kulturformål. Ballen spilles fra den ene part til den andre, og altfor ofte ender det med at ingenting blir gjort.

I samme forbindelse må jeg si at jeg ikke er videre glad for «det utvidede kulturbegrepet». Baksiden er at penger som burde vært øremerket kulturformål tilfaller idretten. Idrettsorganisasjonene er godt organisert og har derfor lettere for å vinne fram med sine krav.

— *Vi har likevel inntrykk av at dere i Bærum ikke bare sitter på gjerdet, handlingslammede?*

— Det er klart at vi må tre støtte til uten for mye sommel. Vår aktivitet må ikke drukne i ballspillet mellom de forskjellige myndighetene. Det er vårt ansvar.

Slutter Carsten Munch. Hermed tør en del ideer og praksis være videreført til andre kommuner.

GAKK I HEN OG GJØR LIGESÅ!

«Hjemmebarn og fremmedbarn»

Et teaterstykke om det å være forskjellige

Idéen til forestillingen vokste fram av to problemstillinger: Hvordan kan tradisjonelle kulturelle medier brukes i arbeidet for svake grupper i samfunnet? Hvordan kan kommunale og fylkeskommunale kulturadministrasjoner samarbeide med profesjonelle kunstnere i det utvidede kulturarbeidet? Et av svarene ble å forsøke oppsøkende teater i arbeidet for innvandrere.

Høsten 77 tok Kultur- og kinoadministrasjonen i Bærum kommune initiativ til et samarbeid med Skolekontoret og den frie teatergruppen Musidra for å lage et teaterprosjekt for barneskolen. Forarbeidet med studier og kontakt med innvandrernes miljø ble støttet av Kommunal- og arbeidsdepartementet. Resten av prosjektet er finansiert av Bærum kommune.

Formålet med forestillingen er å påvirke norske barns holdninger til innvandrere. Forestillingen skal skape forståelse for nykommerens situasjon, og kanskje gi tilskuerne lyst og mot til å forholde seg mer aktivt og åpent når de selv blir konfrontert med det som er uvant og annerledes.

Forestillingen fokuserer på de norske barns reaksjoner i møtet med det fremmede. Typiske samhandlingsmønstre blir demonstrert, og det eksperimenteres med måter å bryte dem på.

Teatret som form er valgt fordi det taler sterkere til følelsene enn vanlig skoleundervisning. For barn er innlevelse og identifikasjon et godt grunnlag for intellektuell bearbeiding.

Forestillingen er skapt for å spilles som klasseromsteater. Det betyr at barna får besøk av teatret i sitt eget klasseværelse. Her opplever de spillet i trygge omgivelser sammen med betydningsfulle kamerater og en voksen som kjenner dem og er fortrolig med barnas reaksjoner og sosiale liv. I denne situasjonen reagerer barna mer spontant og føler seg friere til å delta i kommunikasjonen mellom scene og tilskuere. Dette samspillet er en viktig del av forestillingen. Klasseromsteatret risikerer ikke så lett å bli opplevet som en enkeltstående underholdningsopplevelse som f.eks. hvis hele skolen drar på teaterbesøk eller samles i gymsalen for å se teater. Klasseromsteatret legger naturlig opp til videre arbeid med stoffet, enten i direkte forlengelse av samtalen under forestillingen eller i senere timer, hvor klassen kan jobbe ut fra et felles utgangspunkt.

Fra en lærerveiledning for Hjemmebarn og fremmedbarn, utarbeidet av Signe Holst.

Fra «Hjemmebarn og fremmedbarn», Musidra. Foto: Helge Reistad.

Avs.: Teatersentrum
Uranienborg Terrasse 7
Oslo 3

TEATERSENTRUM

er interesseorganisasjon for de frie, profesjonelle teater- og dansegruppene i Norge.

TS ble stiftet i februar 1977, og har som formål å arbeide for de frie gruppenes interesser, være forum for gruppenes samarbeid og formidle gruppenes forestillingstilbud.

Fra «Sjakk og Ludo», Grenland friteater. Foto: Jørn Sten.

